

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۲/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۲۰

بررسی رابطه بین عوامل موثر بر شکل‌گیری شهر یادگیرنده (مطالعه موردی: شهر بناب)

رحیم سرور

استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران.

مجید اکبری

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور رشت

مرضیه طالشی انبوهی

دانشجویی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه گیلان.

چکیده

افزار مورد استفاده برای تحلیل داده‌ها، Spss و AMOS بوده است. براساس نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها، مشخص شد که درصد ضریب همبستگی بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و سازمان‌های یادگیرنده شهر بناب به ترتیب به میزان ۰/۴۳، ۰/۶۴ و ۰/۲۶ درصد می‌باشد. نتایج فرضیات این پژوهش نشان داد که بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده با مراکز آموزشی (مدارس)، مراکز آموزش علمی و کاربردی بزرگ و دانشگاهها، سازمان‌های بزرگ و کوچک و شهرداری به‌عنوان سازمان‌های یادگیرنده در شهر بناب ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود دارد.

شهرها موتور اصلی رشد اقتصادی در جهان مدرن، و یادگیری یکی از سوخت‌های مهم این رشد است. جنبش شهر یادگیرنده یک پدیده جدید در حال نمایش در شهرها، شهرک‌ها و مناطق جهان است و به شکلی بالقوه یکی از قوی‌ترین و مهم‌ترین جنبش‌های زمان آشفته ما است. این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین عوامل موثر بر شکل‌گیری شهر یادگیرنده در شهر بناب انجام شده است. پژوهش حاضر از دید روش، توصیفی-همبستگی و از نوع پیمایشی و از لحاظ هدف کاربردی است. از منظر زمانی تک مقطعی و به طور مشخص مبتنی بر معادلات ساختاری است. که در سال ۱۳۹۴ در شهر بناب انجام شده است. نمونه‌گیری به روش حجم جامعه نامحدود کوکران صورت گرفته است. برای سنجش متغیرها در این پژوهش از پرسشنامه و از طیف پنج درجه‌ای لیکرت استفاده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های آمار توصیفی-استنباطی از روش‌های همبستگی بین متغیرهای پژوهش و روش‌های تحلیل عاملی و تحلیل رگرسیونی استفاده شد. نرم-

کلمات کلیدی: یادگیری مادام‌العمر، شهر یادگیرنده، سازمان یادگیرنده، معادلات ساختاری، شهر بناب

نویسنده مسئول: مجید اکبری، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور رشت، akbari.majid@aol.com

مقدمه و بیان مساله

از جمله ویژگی‌های انسان، استعداد خاص او در یادگیری است. به یقین می‌توان گفت که پیدایش و بقای تمدن و فرهنگ انسان، به وجود استعداد یادگیری او بستگی داشته و یکی از مهم‌ترین عوامل پیشرفت‌های اجتماعی در زندگی انسان، یادگیری است (شعاری‌نژاد، ۱۳۶۸: ۲۲۵). یادگیری با هر بینشی که تعریف شود، اساس رفتار انسان را تشکیل می‌دهد و نخستین صفت مشخص آن «تغییر» است. تغییری که بتدریج رخ می‌دهد، نسبتاً ثابت و پایدار است و بر اثر تجربه حاصل می‌شود (شعبانی، ۱۳۸۴، ۱۳). یادگیری به معنای انباشتن، اندیشیدن، استفاده از دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های پیچیده است، به گونه‌ای که فرد یا گروه بتواند سازگاری فعالی با محیط‌های در حال تغییر خود داشته باشد در عصر حاضر با توجه به تغییرات سریع تکنولوژی و رقابت جهانی توجه به نیروی انسانی و یادگیری در سازمان‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اما مفهوم یادگیری در چرخه سیاست‌گذاری شهری کمتر مورد توجه بوده است. در آغاز قرن بیست و یکم، جهان خود را در میان تغییرات جهانی چشمگیری می‌یابد که شهرهای جهان در مرکز توجه این تغییرات هستند (Shikshantar, 1999: 3). در جهان دانشی مدیران محلی و منطقه‌ای درک کرده‌اند، آینده موفق‌تر وابسته به توسعه سرمایه انسانی و اجتماعی‌شان است و موضوعاتی مانند شهر یادگیرنده مورد توجه مدیران و سیاست‌گذاران شهری قرار گرفته است (Gertler, 2004: 50). بنابراین موجودیت انسان‌ها به عنوان بخشی از محیط در حال تغییر نیازمند تعریف مفاهیم جدید شهروندی است. چنین موقعیتی به آگاهی از یک تحول ضروری به سوی جامعه یادگیرنده فراخوانده می‌شود، اجتماعی که یادگیری در آن مستمر و مادام‌العمر است (DiSivoa, 2010: 5350). امروز، آموزش مادام‌العمر و یادگیری مادام‌العمر جزء موضوعات به شدت مسلط در آموزش، تعلیم و سیاست‌گذاری اهمیت یادگیری مادام‌العمر در اجتماع دانش‌منا به شکلی گسترده در سطوح سیاسی ملی

و منطقه‌ای، بین‌المللی تصدیق شده است. مفهوم اجتماعات یادگیرنده به یک بدنه گسترده نظریات مرتبط با یادگیری و جامعه‌شناسی توجه نشان می‌دهد (Kilpatrick, 2003: 9). امروزه به دلیل رقابت جهانی و توسعه تکنولوژی، شهرها برای دستیابی به توسعه پایدار شهری نیازمند شهروندان دانشی و خلاق هستند تا به جوامع دانایی‌محور تبدیل شوند. جنبش شهر یادگیرنده در همین راستا مطرح شده است (حسینی و قلی‌پور، ۱۳۹۴). جهانی‌سازی و اقتصاد دانشی، رشد فناوری اطلاعات، تحول در دنیای کسب و کار، نفوذ مشتری‌گرایی، مطرح شدن دانش و یادگیری به عنوان دارایی‌های عمده، نقش‌ها و انتظارات در حال تغییر کارکنان، تنوع و تحرک نیروی کار و تغییر و آشوب‌های سریع از عوامل موثر در ایجاد مفهوم شهر یادگیرنده هستند (مرکز اطلاعات علمی و تخصصی مدیریت شهری، ۱۳۹۰). جنبش شهر یادگیرنده یک پدیده جدید در حال نمایش در شهرها، شهرک‌ها و مناطق جهان است و به شکلی بالقوه یکی از قوی‌ترین و مهم‌ترین جنبش‌های زمان آشفته ما است. اغلب مدیران شهری ممکن است درباره آن شنیده باشند. در واقع مدیران محلی و منطق‌های درک کرده‌اند که آینده موفق‌تر وابسته به توسعه سرمایه انسانی و اجتماعی درونشان است و کلید این توسعه یادگیری است. این به معنی القای عادت یادگیری تا جای ممکن به شهروندان و تقویتشان برای اتحاد در ساختن اجتماعاتشان به عنوان جامعه یادگیرنده است (بیات و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴۰). شهرهای یادگیرنده، مثل همه جایگاه‌های اجتماعات یادگیرنده، محصول توسعه ساختار و فرایند نوآور است. فرایندهای توسعه‌ای با تصمیمات گرفته شده در خصوص اینکه چگونه منابع یادگیری در همه بخش‌های اجتماع (شهری، اقتصادی، آموزشی، عمومی و داوطلبانه) بسیج شوند، تعامل دارند. بسط و توسعه یادگیری در یک جامعه، فرصت‌های زیادی را برای ارزیابی دوباره باورها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و تمرینات حرفه‌ای و آکادمیک فراهم می‌آورد که این عوامل در جهان امروزی ضرورت توجه به بحث شهرهای یادگیرنده را بیشتر می‌کند

شهر یادگیرنده اغلب شهری است که روش‌های جدید اصول سازمان‌یافته یادگیری مادام‌العمر را از طریق سیاست‌ها و فعالیت‌های همه ذی‌نفعان را فرا می‌گیرد. از این رو منابع یادگیری همه پنج بخش اجتماع در پاسخ به تغییرات و چالش‌های مستمر اجتماع و اقتصاد دانش‌مبنای پدیدار بسیج شده است (Faris, 2006: 41). یک شهر یادگیرنده دارای ویژگی‌های منحصر بفردی است که از مهمترین آن‌ها می‌توان به طرح‌ها و استراتژی‌هایی برای تشویق رشد فردی، انسجام اجتماعی و ایجاد ارزش پایدار به واسطه توسعه پتانسیل انسانی همه شهروندان و شرکای کاری بین همه سازمان‌ها، فعال کردن پتانسیل‌های خلاق شهروندان به واسطه یک استراتژی برای تشویق استفاده از برنامه‌های یادگیری فردی، ناظر و راهنمای شهروندان در همه سنین، تغییر شکل شهر به مرکز مدرن یادگیری با استفاده موثر از تکنولوژی‌های یادگیری جدید، القا شهروندان به مشارکت در زندگی شهری و فرهنگ با ساختن پایگاه داده مهارت‌ها، دانش و استعدادهایشان و تشویق آن‌ها برای در دسترس ساختن آن‌ها برای دیگران اشاره کرد (www.umic.ir). شهرهای یادگیرنده آشکارا یادگیری را به عنوان یک روش ترغیب انسجام اجتماعی، احیاء و توسعه اقتصادی، که شامل همه بخش‌های اجتماع می‌شود از طریق محدوده‌ای از منابع که آن‌ها در کنار هم می‌آورند، به کار می‌برند. در واقع یک شهر یادگیرنده نیازهای یادگیری محلش را از طریق مشارکت شناسایی می‌کند. در شهر یادگیرنده یک دیدگاه مشترک توسط شهروندان شهر در خصوص اینکه شهر کجاست و در آینده به کجا می‌رود، درک اینکه نقش هر کدام از شهروندان در درک این دیدگاه مشترک چیست، وجود دارد، همچنین از توانایی بالقوه‌ها و فرصت‌های یادگیری و نگرش‌های مثبت یادگیری بین همه اعضا در همه سنین شهر آگاهی می‌یابند (Shikshantar, 1999: 4). در چارچوب جهانی، شهرها هم در ترکیب فرهنگی و قومی و هم در در میراث فرهنگی خود و ساختارهای اجتماعی تفاوت زیادی نسبت به هم دارند، و با این حال، بسیاری از ویژگی‌های

(Nesbit et al, 2007: 33). در این راستا تحقیق حاضر می‌کوشد تا با بررسی رابطه بین عوامل موثر بر شکل‌گیری شهر یادگیرنده و با بررسی مراکز آموزشی مدارس (مدارس، مراکز آموزش علمی و کاربردی بزرگ و دانشگاهها) به عنوان سازمان‌های موثر یادگیرنده در شهر بناب در جهت ایجاد شهر یادگیرنده و تقویت نظام یادگیری مادام‌العمر برای شهروندان به منظور پیشبرد توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار با توجه به ظرفیت‌های موجود می‌باشد. بدین منظور، در این پژوهش فرضیه‌های زیر بررسی خواهند شد.

- ۱- بین راههای ایجاد شهر یادگیرنده و ویژگی‌های شهر یادگیرنده، در شهر بناب رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و مراکز آموزشی بعنوان سازمان یادگیرنده، در شهر بناب رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و شهرداری بعنوان سازمان یادگیرنده، در شهر بناب رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و سازمان‌های کوچک و بزرگ بعنوان سازمان یادگیرنده، در شهر بناب رابطه معناداری وجود دارد.

چهارچوب نظری تحقیق

یادگیری مادام‌العمر مترادف نوینی برای یادگیری و دستاورد رشد تصادفی اطلاعات است (Brahmi & students, 2007: 46). یادگیری مادام‌العمر دربرگیرنده فرآیند یادگیری از کهوره تا کور بدون تحمیل اجبار و با میل و علاقه فردی است (Patterson, 2004: 16). یادگیری مادام‌العمر توسعه توانایی‌های انسانی با استفاده از حمایت مستمر است، که افراد را برای کسب دانش، ارزش‌ها، مهارت‌ها و درک آنچه در طول زندگی‌شان نیاز دارند، بر می‌انگیزد و قوی می‌کند (Longworth, 2006: 62). مفاهیم یادگیری مادام‌العمر و شهروندی به مطالعات کومبس و همچنین لینگراد بر می‌گردد و پس از آن در گزارشات یونسکو در مورد یادگیری برای زیستن و یادگیری به عنوان گنج درون دنبال شده است (محمدی مهر و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۲).

یک شهر یادگیرنده به اشتراک گذاشته می‌شود. اعلامیه پکن در شهرهای یادگیرنده تعریف یک شهر یادگیری را در موارد موثر زیر آورده است:

- ترویج تعلیمات فراگیر از پایه به آموزش عالی؛

- یادگیری دوباره در خانواده‌ها و در جوامع؛

- تسهیل یادگیری در محل کار؛

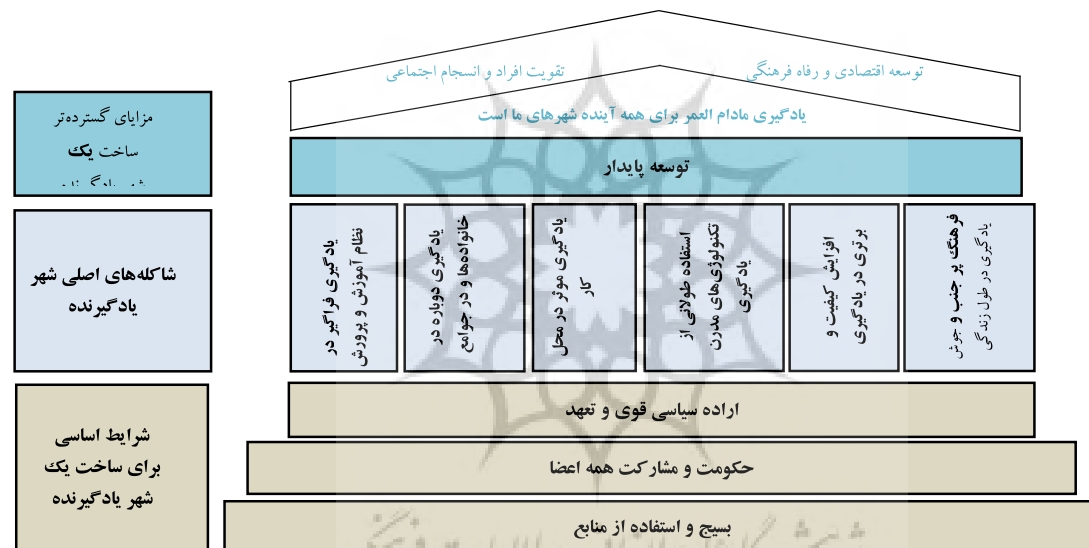
- گسترش استفاده از تکنولوژی‌های یادگیری مدرن؛

- افزایش کیفیت و تعالی در یادگیری؛

- پرورش یک فرهنگ یادگیری در طول زندگی

<http://learningcities.uii.unesco.org/about-us/>

<http://learningcities.us/>

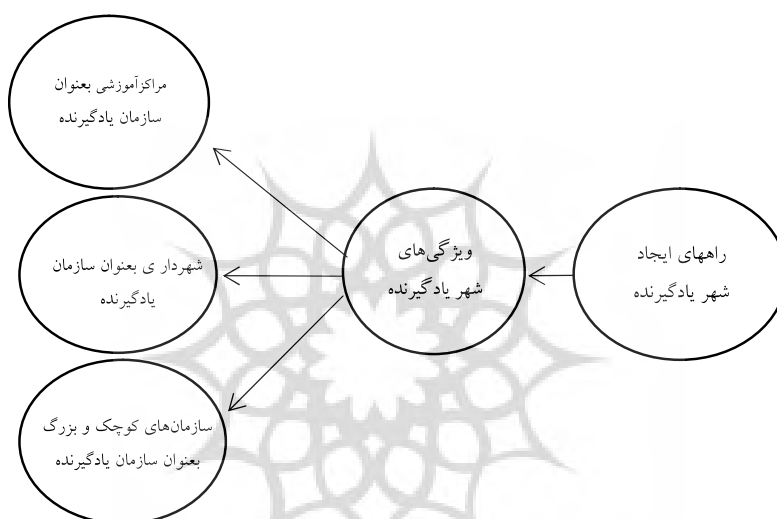
شکل (۱): چارچوب ویژگی‌های کلیدی از شهرهای یادگیرنده؛ مأخذ: (<http://www.learningcities2015.org>)

در مجموع شهرهای یادگیرنده ۴۲ ویژگی دارد که بسیاری از ویژگی‌های آن کمی هستند در شهر یادگیرنده در ۳ بعد اتفاقات جدید می‌افتد: الف- محتوا: برخی موضوعات خاص (علاوه بر موارد متعارف) نیز در دستور کار قرار می‌گیرد. مانند: بلوغ و مسئولیت‌پذیری شهروندان، زندگی جمعی و شهروندی، مشارکت و شهروندی فعال، توجه به منافع جمعی در قبال منافع شخصی، کسب دانش مفید برای زندگی اجتماعی بهتر، مشتری‌گرایی، فن‌آوری اطلاعات و جهانی شدن؛ ب- روح و اصول یادگیری متفاوت: این ویژگی‌ها بر همه یادگیری‌های شهرهای یادگیرنده سایه می‌افکند: یادگیری مادام‌العمر، یادگیری نحوه بسیج همه منابع اجتماع برای یادگیری (عمومی؛ داوطلبانه؛ رسمی...)، شناسایی نیازهای محله‌ها از طریق مشارکت استفاده از یادگیری به عنوان یک روش برای ترغیب انسجام اجتماعی و... مطرح شدن دانش و یادگیری به عنوان داری عمده شهر، فراهم کردن این امکان برای شهروندان که هر کجا و هر زمانی یاد بگیرند (در مرکز خرید و...)، چنانچه شهر یادگیرنده با دیدگاه‌های فوق مورد توجه قرار گیرد؛ به نتایج فوق‌العاده‌ای دست پیدا می‌کنیم که

ترتیب ۷/۱۴۷/۹۸ می باشد که نسبت به سال های بعد درصد بالاتری را نشان می دهد. ۳- همینطور که در شکل (۲) مشخص است فراوانی روزهای آلوده در سال ۱۳۸۶ بیش از سایر سالها بوده (۲۹) و سال ۱۳۹۰ دارای کمترین مقدار (۴) می باشد. از بررسی فصلی روزهای آلوده شهر مشهد این نتایج بدست آمد: ۱- آلوده ترین فصل سال در شهر مشهد، زمستان با ۳۹ روز آلودگی می باشد و فصلهای پاییز، تابستان و بهار در رتبه های بعدی از نظر آلودگی قرار دارند. ۲- از نظر کیفیت هوا فصول بهار و تابستان بهتر از سایر فصول می باشند. (جدول ۴)

برای یک شهر بسیار با ارزش است و کمک بسیار مهمی برای اداره بهتر شهر می باشد (پژواک شهر، ۱۳۹۱). با توجه به مبانی نظری پژوهش، ویژگی های شهر یادگیرنده و نقش آن ها در شکل گیری شهر یادگیرنده بناب در راستای تحقق توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار مدل مفهومی پژوهش براساس شکل شماره (۲) نمایش داده شده است.

بررسی سالانه روزهای آلوده در مشهد: در بررسی سالانه روزهای آلوده در شهر مشهد این نتایج بدست آمد: (جدول ۳) ۱- سال ۱۳۸۶ آلوده ترین سال در بین این سالها بوده است ۲- درصد روزهای آلوده برای سالهای ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ به

شکل (۲): مدل مفهومی پژوهش؛ ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴.

زندگی در شهر، الزامات و نیازهای آن در تمام طول تاریخ شهرنشینی خود بوده است (کرکه آبادی و علی پور، ۱۳۹۰). طرح یادگیری مادام العمر اروپا یکی از پروژه های شهری یادگیرنده در تعریف شهر یادگیرنده می باشد. طرح یادگیری مادام العمر اروپا در چارچوب پروژه ای تحت عنوان شهرهای یادگیرنده 'TELS' انجام شده است. TELS یکی از اولین پروژه های شهر یادگیرنده است که توسط کمیسیون اروپا^۱ بنیانگذاری شده است. در ابتدا توسط طرح یادگیری مادام العمر اروپا^۳ اداره می شد و پس از فروپاشی این سازمان در ۱۹۹۹

پیشینه پژوهش

یادگیری مادام العمر و شهرهای یادگیرنده، پیشینه تاریخی جدیدی دارند که تحقیقات خیلی کمتری در این مورد انجام یافته است. امروزه این موضوع توسط بسیاری از بازیگران عرصه توسعه شهری به عنوان تنها راه حل ممکن برای چالش های ناپایداری شهر مدرن و یک دستورالعمل برای سعادت شهروندان دیده شده است. در دهه ۱۹۵۰ سازمان ملل متحد، "آموزش" را به عنوان یک نیاز اساسی شناخته و آن را عنصر اصلی توسعه معقول عنوان نمود. ارتباط و تأثیر بین مقوله آموزش و شهر از گذشته های دور و از زمان حرکت انسان به سمت یکجانشینی یک رابطه آشکار و غیرقابل کتمان است. شهر امروز در واقع ماحصل انباشت تجربیات و یادگیری از

¹ Towards a European Learning Society
² European Commission
³ the European Lifelong Learning Initiative

حاصل از ترکیب منافع اقتصادی، اجتماعی و محیطی، از طریق ایجاد افزایش فرصت‌های یادگیری مستمر در سطوح فردی و جمعی است (Juceviciene, 2010). دی‌سیوو و لادیاناً^۴ (۲۰۱۰) این‌گونه تصریح می‌کنند: جامعه یادگیرنده، اجتماعی است که در آن یادگیری گسترده و مادام‌العمر است. فعال‌سازی فرایندهای یادگیری مادام‌العمر به‌عنوان راهبردی بنیادین به‌منظور ایجاد شرایط بهبود از منظر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و همچنین بهبود کیفیت زندگی شهروندان شناخته می‌شود. (Di Sivo & Ladiana, 2010).

با مطالعه پیشینه و ادبیات مطرح در حوزه یادگیری مادام‌العمر و شهر یادگیرنده در کشورمان می‌توان به دو مقاله زیر اشاره کرد: - سوده بیات و همکارانش (۱۳۹۱)؛ در مقاله‌ای تحت عنوان "شناسایی عوامل موثر در شکل‌گیری شهر یادگیرنده در منطقه ۶ شهرداری تهران" با هدف بررسی مفهوم شهر یادگیرنده و شناسایی عوامل موثر در شکل‌گیری این مفهوم در منطقه ۶ شهرداری تهران پرداخته‌اند، که یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده جایگاه منطقه ۶ شهرداری تهران بر مبنای ابعاد شهر یادگیرنده از نظر کارشناسان است (بیات، ۱۳۹۱: ۱۴۱).

- حسینی و قلی‌پور (۱۳۹۴)؛ در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل شاخص‌های شهر یادگیرنده اسلامی و ارتباط آن با توسعه پایدار شهر» در شهر رشت پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که برنامه‌ریزی در جهت بهبود شاخصهای شهر یادگیرنده‌ی اسلامی در رشت دستیابی به توسعه‌ی پایدار شهری و از آن طریق شهر دانایی محور رشت را میسرتر می‌کند.

روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع و مؤلفه‌های مورد بررسی، پژوهش حاضر از لحاظ روش، توصیفی-همبستگی و از نوع پیمایشی، از منظر هدف‌گذاری کاربردی، به لحاظ زمانی تک مقطعی و به طور مشخص مبتنی بر معادلات ساختاری است. که در سال ۱۳۹۴ در شهر بناب انجام شده است. نمونه‌گیری به روش

توسط مدیر پروژه مشابه‌ای از دانشگاه شفیلد هالم^۱ اداره شد. TELS یکی از اولین پروژه‌های سنجش ویژگی‌های شهر یادگیرنده است که پیشرفت ۸۰ شهر در اروپا را سنجیده است. هدف اصلی این طرح تشویق شهرها، شهرک‌ها و مناطق برای درک مفاهیم جدید و سپس اندازه‌گیری و نظارت بر خودشان به عنوان شهرها، شهرک‌ها و مناطق یادگیرنده هم در سطح داخلی (برای کمک به توسعه استراتژی‌های یادگیری مادام-العمر) و هم اندازه‌گیری پیشرفت بیرونی در مقایسه با شهرداری‌های دیگر بود. به این منظور TELS یک ابزار ممیزی جامع^۲ را توسعه داد که ۱۰ منطقه یادگیرنده شهری عمده و ۴۰ منطقه فرعی که شهرها، شهرک‌ها و مناطق که نیاز به اقداماتی داشتند، را شناسایی کردند (www.longlearn.org.uk). اولین کنفرانس بین‌المللی شهر یادگیرنده در سال (۲۰۱۳) در کشور چین در شهر پکن از سوی سازمان یونسکو، وزارت آموزش و پرورش چین و مقامات شهری پکن برگزار شد. در این کنفرانس بیش از ۵۵۰ شهردار، مسئولان آموزش و پرورش در شهرها و کارشناسان در این حیطه از ۱۰۲ کشور جهان دور هم جمع شده بودند. هدف از برگزاری این کنفرانس بسیج شهرها به ترویج یادگیری مادام‌العمر برای همه به عنوان یک بردار برابری و اجتماعی، عدالت، انسجام اجتماعی و رفاه پایدار بود (http://www.learningcities2015.org).

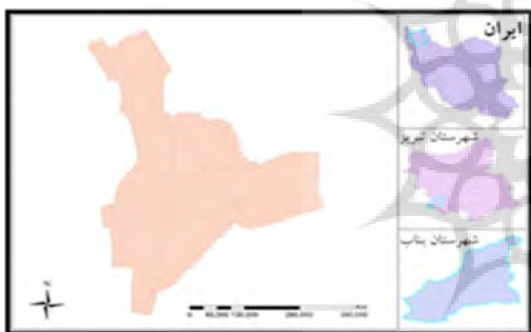
جوسوایسین^۳ (۲۰۱۰) استدلال می‌کند که یک شهر یادگیرنده، سازه اجتماعی پیچیده‌ای است. توسعه آن به معنای توانمندسازی یادگیری در تمام سطوح شهر (ساکنان و خانواده‌های آنان، سازمان‌ها و مدیریت شهری از طریق شبکه‌ها) است. یادگیری جمعی افراد و مشارکت آنان در شبکه‌های همکارانه دارای اهمیت ویژه‌ای است. جوسوایسین (۲۰۱۰) چنین توضیح می‌دهد که توسعه پایدار شهر در راستای شهر یادگیرنده به معنای این است که هدف راهبردی آن توانمندسازی تمام کنش‌گران زندگی شهری به‌منظور حل مسایل روزمره‌ی

4. Di Sivo & Ladiana

1. the University of Sheffield Hallam
2. The Learning Cities Audit Tool
3. Juceviciene

محدوده و قلمرو پژوهش

شهر بناب یکی از شهرهای استان آذربایجان شرقی و مرکز شهرستان بناب است. این شهر از دیرباز یک موقعیت ممتاز جغرافیایی برخوردار بوده و نیز با قرار گرفتن در نقطه تلاقی محورهای اصلی آذربایجان‌های شرقی، غربی، کردستان، کرمانشاه، عتبات عالیات و دسترسی به راههای هوایی و ریلی، ضمن این که موقعیت خود را حفظ کرده بلکه بر موقعیتش نیز افزوده شده و همیشه به عنوان یک شهر مطرح در شمال غربی کشور مورد توجه قرار گرفته است (اکبری، ۱۳۹۲: ۶). این شهر براساس آخرین سرشماری نفوس مسکن سال ۱۳۹۰ دارای ۷۹۸۹۴ جمعیت و دارای ۱۳ محله می‌باشد (مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۰). در این سال مساحت این شهر تقریباً برابر با ۲۰ کیلومتر مربع می‌باشد (شکل ۱).

شکل (۱): موقعیت جغرافیایی شهر بناب در کشور

ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴.

یافته‌های پژوهش

شهر بناب به عنوان شهر سطح یک استان آذربایجان شرقی، شهری است که در سال ۱۳۹۰، ۷۹۰۰ نفر در مقطع دبستان، ۲۸۵۰ نفر در مقطع راهنمایی و ۴۷۰۰ نفر در مقطع دبیرستان و ۷۲۴۵ نفر در مقطع تحصیلات تکمیلی در حال تحصیل بودند. نسبت باسوادی شهر بناب در سال ۱۳۹۰، برای مردان ۵۳ درصد و برای زنان ۴۷ درصد بوده است. این نسبت باسوادی نسبت به سال ۱۳۸۵ به مراتب بهبود یافته است. شهر بناب هم دارای دانشگاه دولتی، دانشگاه آزاد با درجه واحد بسیار

حجم جامعه محدود کوکران صورت گرفته است. حجم نمونه آماری ۳۱۱ نفر برآورد شد. برای سنجش متغیرها در این پژوهش از پرسشنامه، شهر یادگیرنده و از طیف پنج درجه‌ای لیکرت استفاده شده است. گویه‌های مورد استفاده برای آزمون فرضیات پژوهش پس از انجام مطالعات انجام مصاحبه با خبرگان شهری و مطالعه منابع و پژوهش‌های مرتبط در این حیطه، استخراج گردیده است. با توجه به فرمول کوکران جامعه محدود (رابطه ۱)، حجم نمونه در سطح خطای ۰.۰۵ با دقت برآورد ۰.۰۵ و انحراف معیار ۰.۲۹، ۳۱۱ نفر به دست آمده است (مقدار این انحراف معیار براساس یک نمونه مقدماتی ۲۰ نفری از شهروندان شهر بناب به دست آمد). تعداد ۳۲۰ پرسشنامه توزیع که تعداد ۳۰۹ پرسشنامه بازگشت داده شد. برای بررسی تعداد نمونه برآورد شده، جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون KMO که شاخص کفایت نمونه‌برداری خوانده می‌شود، استفاده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های آمار توصیفی - استنباطی از روش‌های همبستگی بین متغیرهای پژوهش و روش‌های تحلیل عاملی و تحلیل رگرسیونی استفاده شد. نرم‌افزارهای مورد استفاده برای تحلیل داده‌ها، نسخه Spss 20 و AMOS بوده است. حجم نمونه با توجه به فرمول زیر محاسبه شد.

$$\text{رابطه (۱)} \quad n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 \cdot \delta^2}{e^2}, \quad n = \frac{(1.96)^2 \cdot (0.45)^2}{(0.05)^2} \cong 311$$

برای پایایی ابزار از آلفای کرونباخ استفاده شده است. این ضریب دقت و اعتبار ابزار سنجش را مورد آزمون قرار می‌دهد. بر این اساس، ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه طراحی شده بالای ۰/۷ درصد می‌باشد که این مسئله نشان‌دهنده پایایی بالای سوالات پرسشنامه و همبستگی دورنی سوالات برای سنجش متغیرهای تحقیق است (جدول ۱).

جدول (۱): پایایی پرسشنامه

نوع پرسشنامه	پرسشنامه شهر یادگیرنده
ضریب آلفای کرونباخ	۰/۷۸۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

سنی بیش از ۵۰ سال قرار دارند. از مجموع ۳۲۱ نفر پاسخگو، ۶۵/۱ درصد مرد و ۳۴/۹ درصد زن بودند. از این تعداد ۱۵/۶ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر، ۳۷/۸ درصد دارای مدرک کارشناسی، ۲۶/۹ درصد دارای مدرک فوق دیپلم، ۱۳/۴ درصد مدرک دیپلم و ۶/۴ درصد نیز کمتر از دیپلم بوده‌اند. همچنین ۲۴/۳ درصد دارای شغل آزاد، ۱۴/۱ درصد شغل دولتی، ۸/۹ درصد بازنشسته، ۲۰/۱ درصد خانه‌دار، ۲۰ درصد دانشجو و ۱۲/۸ درصد نیز بیکار بوده‌اند.

ب. یافته‌های تحلیلی پژوهش

– تعیین همگونی داده‌ها

در مرحله اول این پژوهش برای تعیین همگونی اطلاعات تجربی به دست آمده از پرسشنامه با توزیع‌های آماری منتخب از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده می‌شود. در این آزمون اگر مقدار Sig کم‌تر از ۰.۰۵ صدم باشد باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد و داده‌ها نرمال نمی‌باشد. با تکیه بر نتایج به دست آمده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در جدول (۲) نرمال بودن داده‌های این پژوهش را تایید می‌کند.

جدول (۲): نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test					
	ways	features	educational	municipalit	organization
N	305	305	305	305	305
Normal Parameters ^{a,b}					
Mean	3.0585	3.0423	3.3361	2.9667	3.0404
Std. Deviation	.43261	.49420	.51862	.58348	.56514
Most Extreme Differences					
Absolute	.136	.109	.105	.107	.092
Positive	.076	.086	.057	.107	.092
Negative	-.136	-.109	-.105	-.070	-.092
Kolmogorov-Smirnov Z	.96	.881	.844	.865	.744
Asymp. Sig. (2-tailed)	.181	.419	.475	.443	.637

a. Test distribution is Normal.
b. Calculated from data.

منبع: یافته‌های پژوهش.

جدول (۳): نتایج آزمون KMO و بارلت

KMO and Bartlett's Test	
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	.771
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square
	70.494
	df
	10
	Sig.
	.000

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

- شاخص کفایت نمونه برداری

آزمون KMO که شاخص کفایت نمونه برداری خوانده می شود، شاخصی است که مقادیر همبستگی مشاهده شده را با مقادیر همبستگی جزیی مقایسه می کند. عدد آزمون KMO باید بزرگتر از ۰.۷ باشد، مقدار کوچک KMO بیانگر آن است که همبستگی بین زوج متغیرها نمی تواند توسط متغیرهای دیگر مشخص شود. سطح آزمون (sig) بارتلت بایستی کمتر از ۰/۰۵ باشد که نشان دهنده داده ها مناسب برای تحلیل عاملی می باشد و داده ها همبسته است. نتایج این آزمون مطابق جدول شماره (۳) می باشد. مقدار KMO بیشتر از ۰/۷ درصد و sig آزمون بارتلت کمتر از ۰.۰۵ است که این نشان می دهد تعداد نمونه و داده ها جهت بررسی رابطه بین عوامل موثر بر شکل گیری شهر یادگیرنده در شهر بناب مناسب است.

- آزمون فرضیات پژوهش

به منظور بررسی فرضیه های پژوهش از تحلیل همبستگی استفاده شد. تحلیل همبستگی ابزاری برای تعیین نوع و درجه رابطه یک متغیر کمی با متغیر کمی دیگر است.

- آزمون فرضیه اول: به منظور بررسی رابطه بین راه های ایجاد شهر یادگیرنده و ویژگی های شهر یادگیرنده از تحلیل همبستگی استفاده شد. این تحلیل ابزاری برای تعیین نوع و درجه رابطه یک متغیر کمی با متغیر کمی دیگر است. نتایج جدول (۴) نشان می دهد که بین راه های ایجاد شهر یادگیرنده و ویژگی های شهر یادگیرنده در شهر بناب رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد. که میانگین نزدیک به هم و انحراف معیار کمتر بین آن ها گویای این رابطه است. ضریب تبیین (R) محاسبه شده نیز ۰/۲۲۹ درصد می باشد.

جدول (۴): میانگین، انحراف معیار و ضریب همبستگی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	R	Sig
راه های ایجاد شهر یادگیرنده	۳/۰۵	۰/۴۳	۰/۲۲۹	۰/۰۴
ویژگی های شهر یادگیرنده	۳/۰۴	۰/۴۹		

منبع: یافته های پژوهش.

*ضرایب در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است. یعنی بین راه های ایجاد شهر یادگیرنده با ویژگی های شهر یادگیرنده ارتباط مستقیم و معناداری وجود دارد.

- آزمون فرضیه دوم: ارتباط بین ویژگی های شهر یادگیرنده و مراکز آموزشی، شهرداری و سازمان های کوچک و بزرگ به عنوان سازمان های یادگیرنده در جدول (۴) نشان داده شده است. بر اساس این نتایج بین ویژگی های شهر یادگیرنده و مراکز آموزشی به عنوان سازمان یادگیرنده ارتباط مستقیم و معنی داری وجود دارد. فرضیه ۲ این پژوهش تایید می شود. یعنی بین ویژگی های شهر یادگیرنده و شهرداری و همچنین سازمان های بزرگ و کوچک بعنوان سازمان های یادگیرنده ارتباط مستقیم و معنادار وجود دارد.

- آزمون فرضیه های سوم و چهارم: فرضیه سوم پژوهش که به بررسی رابطه بین ویژگی های شهر یادگیرنده و شهرداری به عنوان یادگیرنده با تحلیل همبستگی تایید شد و این نشانگر رابطه مستقیم و معنی دار بین آن ها می باشد. همچنین فرضیه (۴) نیز تایید می شود. یعنی بین ویژگی های شهر یادگیرنده و سازمان های بزرگ و کوچک بعنوان سازمان های یادگیرنده ارتباط مستقیم و معنادار وجود دارد. که در بین سازمان های یادگیرنده بیشترین ضریب تبیین (R) متعلق به شهرداری و کمترین آن به سازمان های کوچک و بزرگ می باشد. و همچنین کمترین (Sig) نیز به شهرداری متعلق دارد.

به منظور آزمون فرضیات و بررسی رابطه علی بین متغیرهای پژوهش، علاوه بر آزمون ضریب همبستگی پیرسون، از روش معادلات ساختاری با کمک نرم افزار AMOS استفاده شد.

شکل‌های (۳) و (۴) ضرایب مسیر که بیانگر شدت رابطه است بیان شده‌اند. اعداد روی مسیرها نشان دهنده ضرایب مسیر است. شکل (۳) بیانگر آن است که شدت رابطه (ضریب همبستگی) بین راه‌های ایجاد شهر یادگیرنده و ویژگی‌های شهر یادگیرنده در شهر بناب به میزان ۰/۶۱ درصد می‌باشد.

نتایج شکل ۴ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و مراکز آموزشی بعنوان سازمان یادگیرنده به میزان ۰/۴۳، ضریب همبستگی بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و شهرداری بعنوان سازمان یادگیرنده ۰/۶۴ و ضریب همبستگی ویژگی‌های شهر یادگیرنده و سازمان‌های بزرگ و کوچک بعنوان سازمان یادگیرنده ۰/۲۶ است.

که نتایج آن به شرح زیر می‌باشد: مدل مفهومی این پژوهش به وسیله نرم‌افزار AMOS آزمون شد. مقادیر P برای مسیرها در سطح ۰/۰۰۱ و ۰/۰۵ است و گواهی بر وجود رابطه‌های معنی‌دار بین ابعاد پژوهش است. در پژوهش حاضر تمام فرضیه‌ها در سطح ۰/۰۰۱ و کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد که در جدول (۶) آورده شده است.

با توجه به جدول (۶) بین راه‌های ایجاد شهر یادگیرنده (W) و ویژگی‌های شهر یادگیرنده (F) در شهر بناب ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده (F) و مراکز آموزشی بعنوان سازمان یادگیرنده (ED)، شهرداری بعنوان سازمان یادگیرنده (M) و سازمان‌های کوچک و بزرگ بعنوان سازمان یادگیرنده ارتباط معنی‌داری وجود دارد. در

جدول (۵): ضریب همبستگی بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و سازمان‌های یادگیرنده

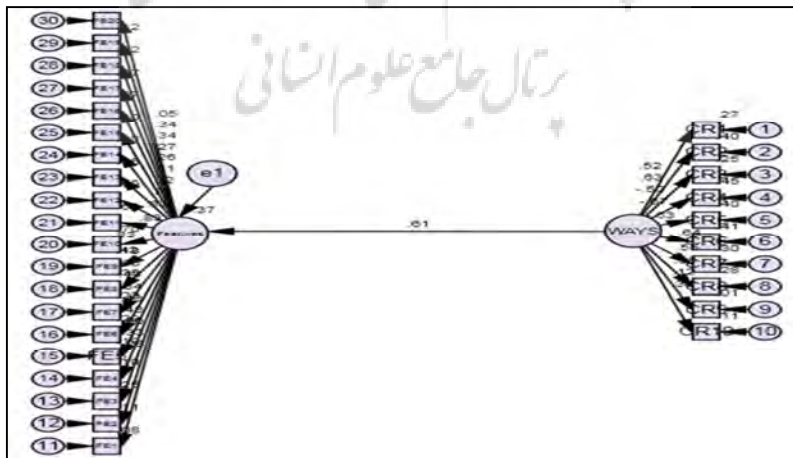
سازمان‌های یادگیرنده			متغیرها	
سازمان‌های کوچک و بزرگ	شهرداری	مراکز آموزشی	R	ویژگی‌های شهر یادگیرنده
۰/۳۴**	۰/۴۶**	۰/۳۸**	R	
۰/۰۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	Sig	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

جدول (۶): نتایج معناداری هر مسیر با توجه به مدل مفهومی پژوهش

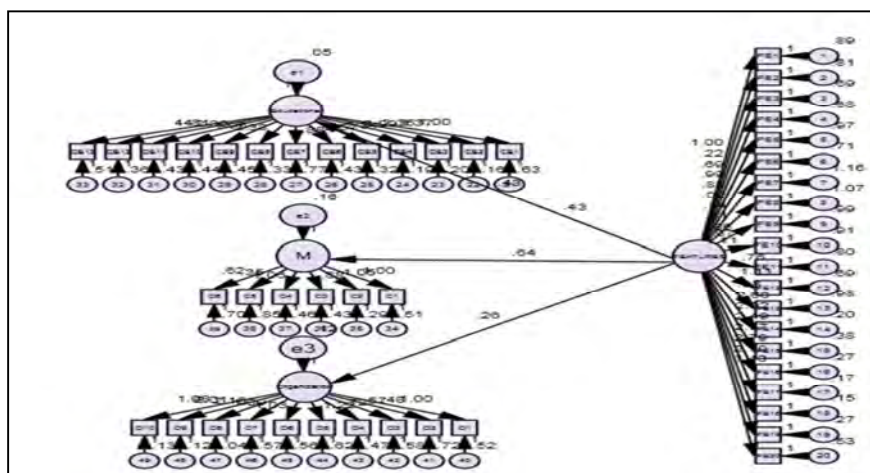
			Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
F	<---	w	.213	.130	1.641	.01	par_55
ED	<---	F	.301	.165	1.818	***	par_56
M	<---	F	1.149	.376	3.055	***	par_57
O	<---	F	.178	.137	1.295	***	par_58

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

شکل (۳): ضریب مسیر (همبستگی) بین راه‌های ایجاد شهر یادگیرنده و ویژگی‌های شهر یادگیرنده؛

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

شکل (۴): ضرایب مسیر بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و مراکز آموزشی، شهرداری و سازمان‌های بزرگ و کوچک
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

با توجه به شکل‌های بالا، جدول (۶) حاصل می‌شود که در آن فرضیات پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. و نتایج این جدول نشانگر این است که نتیجه آزمون هر ۴ فرضیه این پژوهش مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول (۶): فرضیات پژوهش

فرضیه	رابطه	جهت رابطه	ضریب مسیر	نتیجه آزمون
۱	راه‌های ایجاد شهر یادگیرنده	→	۰/۶۱	تایید
۲	ویژگی‌های شهر یادگیرنده	→	۰/۴۳	تایید
۳	ویژگی‌های شهر یادگیرنده	→	۰/۶۴	تایید
۴	ویژگی‌های شهر یادگیرنده	→	۰/۲۶	تایید

منبع: یافته‌های پژوهش

۴- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در عصر دانش و جهانی شدن با توجه به رشد ارتباطات و افزایش رقابت جهانی، نیروی انسانی دانشی به عنوان سرمایه اصلی مورد توجه سازمان‌ها قرار گرفته است و منجر به رشد سازمان‌های یادگیرنده شده است و از سوی دیگر با توجه به رشد رقابت جهانی؛ شهرها نیز می‌توانند با شهروندان دانشی خود با یکدیگر به رقابت پردازند. بنابراین موضوعی با عنوان شهرهای یادگیرنده مطرح می‌شود که در سطحی گسترده‌تر از سازمان‌ها با هدف ایجاد شهروندان دانشی و یادگیرنده در جهت پیشبرد اهداف و استراتژی‌های شهر تلاش می‌کنند و خود را برای رقابت در جهان دانشی آماده می‌کنند. در شهر یادگیرنده، یادگیری مادام‌العمر دیگر تنها یک بخش از آموزش و تعلیم نیست، آن یک اصل راهنما برای مشارکت تمام حوزه‌ها در زمینه‌های یادگیری است. با توجه به اینکه تحقق هدف شهر یادگیرنده نیازمند مشارکت سازمان‌های مختلف شهر که در آموزش شهروندان نقش دارند و همچنین مشارکت کلیه شهروندان به صورت یکپارچه است. بر همین اساس در این پژوهش به بررسی رابطه بین عوامل موثر بر شکل‌گیری شهر یادگیرنده در شهر بناب پرداخته شده است. نتایج حاصله از این پژوهش نشان داد که بین راه‌های ایجاد شهر یادگیرنده و ویژگی‌های شهر یادگیرنده در شهر بناب ارتباط مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. زیرا مشارکت فعالانه

کردن این امکان برای شهروندان که در هر جا، هر زمان و هر گونه که می‌خواهند یاد بگیرند (مانند یادگیری در مراکز خرید، توسعه توانایی شهروندان برای مشارکت فکری و مسئولانه در زندگی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، پذیرش یادگیری به عنوان یک فعالیت مستمر در سراسر زندگی، افزایش توانایی‌ها، ارزش‌های شخصی و مشترک و کار تیمی، فراهم کردن فرصت‌های برابر یادگیری برای گروه‌های اقلیت، زنان، معلولان و ...، درک ماهیت محلی و جهانی یادگیری، مشارکت و توسعه سازمان‌های یادگیرنده.

برای سوق شهر بناب و مسئولان شهری به سمت شهرهای یادگیرنده راهکارها و پیشنهادهای در این زمینه ارائه می‌شود که بشرح زیر می‌باشد. شهر بناب به‌عنوان شهر یادگیرنده برای حضور در رقابت محلی و منطقه‌ای نیازمند داشتن زیر ساخت‌های لازم برای ارتباطات منطقه‌ای و ملی است و از این رو باید زیرساخت‌های لازم شهرهای مجازی در بناب وجود داشته باشد، در تحقق شهر یادگیرنده بناب نیاز است علاوه بر اینکه زیرساخت‌های فن‌آوری اطلاعاتی و الکترونیک لازم باید فراهم گردد، باید زمینه استفاده از کامپیوتر و اینترنت برای کلیه شهروندان شهر مذکور فراهم گردد و آموزش‌های لازم به کلیه شهروندان به ویژه شهروندانی که امکان آموزش از کانال‌های رسمی را ندارند، توسط سازمان‌های دخیل در امر یادگیری شهروندان صورت گیرد. لذا تحقق شهر یادگیرنده نیازمند فراهم کردن امکان شناخت مزایای نسبی شهر و شناساندن این قابلیت‌ها و استفاده از آنها در سطح منطقه‌ای و ملی است. و نقش و وظیفه هر یک از سازمان‌های مسئول در امر آموزش شهروندان در تحقق مأموریت شهر یادگیرنده تعریف شود. جهت استفاده بهینه از پتانسیل‌های انسانی موجود در شهر بناب باید امکان مشارکت و هم‌اندیشی گروهی در میان نهادها، سازمان‌ها و شهروندان فراهم گردد.

شهروندان نشان‌دهنده راه رسیدن به شهر یادگیرنده است و این مشارکت بین مسئولان، مدرسان، مدیران، کارکنان شهری، طرح‌ها و استراتژی‌ها برای تشویق خلق ارزش و رشد فردی و انسجام اجتماعی به واسطه توسعه توانایی‌های انسانی همه شهروندان را ایجاد می‌کند. براساس نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم می‌توان گفت بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده و مراکز آموزشی بعنوان سازمان یادگیرنده در شهر بناب رابطه مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. مراکز آموزشی در حالیکه خدمات آموزشی را به عنوان یک موسسه فراهم می‌آورند باید بهترین روش‌های ایجاد و ارائه دانش‌ها را آموزش دهند و این مراکز توانایی ساختن یادگیری مادالعمر را دارند. که در آن دانشگاه‌ها از طریق درگیر کردن افراد می‌توانند دانش و دیدگاه‌های جدید را به همه اجتماع منتشر کنند. بررسی نتایج آزمون فرضیه سوم و چهارم نشان می‌دهد بین ویژگی‌های شهر یادگیرنده، شهرداری و سازمان‌های بزرگ و کوچک به‌عنوان سازمان‌های یادگیرنده در شهر بناب ارتباط مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به این که یادگیری تنها آنچه در مدرسه یاد می‌گیریم نیست بلکه آنچه ما در کل زندگی کاریمان یاد می‌گیریم است. زندگی کاری جایی است که یادگیری فرد اتفاق می‌افتد. سازمان‌های کوچک و بزرگ برای ارزش‌گذاری، استفاده، ترغیب و توسعه یادگیری تلاش می‌کنند. لذا این باعث می‌شود که ویژگی‌های شهر یادگیرنده که بیشتر تاکید بر طرح‌ها و استراتژی‌ها از طریق مشارکت شهروندان دارد با مراکز آموزشی به‌عنوان سازمان یادگیرنده که از طریق زندگی کاری افراد با مشارکت یادگیری را توسعه می‌دهند ارتباط مستقیم و معنی‌داری داشته باشد. هر چهار فرضیه این پژوهش تایید می‌شود. بر همین اساس با ایجاد ویژگی‌های شهرهای یادگیرنده در شهر بناب نتایج سودمندی برای این شهر در آینده در پی خواهد داشت که عبارتند از: افزایش ارتباط بین یادگیری افراد و کاهش جرایم، کاهش فقر، افزایش موفقیت، افزایش همکاری، افزایش خود احترامی و ثبات اجتماعی، مطلع شدن شهروندان از حقوق‌شان، فراهم

منابع

- 15- Available at: [Http://www.umic.ir](http://www.umic.ir) .
- 16- Brahma FA. Medical students' perceptions of life long learning at Indiana university school of medicine [dissertation]. India: University of India; 2007.
- 17- Di Sivoa, Michele and Daniela Ladianaa. 2010. "Towards a learning city the neighborhood lab and the lab net", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, No.2, pp. 5349-5356.
- 18- Faris, Ron. 2006. " Learning Cities: Lesson Learned, in Support of Vancouver learning city Initiative" <http://www.members.shaw.ca> (accessed October 3, 2010).
- 19- Gertler, Mertic.s and David A.Wolfe.2004. "Local Social Knowledge Management: Community Actors, Institution and Multilevel Governance in Regional Foresight Exercises", *Futures*, Vol.36, pp.45-65.
- 20- <http://learningcities.uil.unesco.org/about-us/learning-cities>.
- 21- <http://www.learningcities2015.org/>.
- 22- Juceviciene, P. 2010. Sustainable Development of the Learning City, *European Journal of Education*, Vol. 45, No. 3.
- 23- Kilpatrick, Sue, Margaret Barrett and Tammy Jones. 2003. "Defining Learning Communities", CRLRA Discussion paper D1, University of Tasmania.
- 24- Longworth, Norman. 2006. "Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities, Lifelong Learning and Local Government", Routledge.
- 25- Nesbit T, Dunlop C, Gibson L. Lifelong learning in institutions of higher education. *Can J Univ Cont Educ*. 2007;33(1):35-60.
- 26- Patterson MC. Successful strategies for life long learning in mathematics through professional development [dissertation]. United States: Walden University; 2004.
- 27- Shikshantar, The People's Institute for Rethinking Education and Development. 1999. "Udaipur as a Learning City", Draft for Comment of Friday, Udaipur, Rajasthan
- ۱- اکبری، مجید (۱۳۹۲)؛ «نقش شهرهای میانی در توسعه‌ی منطقه‌ای»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر میرنجف موسوی، دانشگاه پیام‌نور مرکز رشت.
- ۲- بیات، سوده، قلی‌پور، آرین، پورعزت، علی‌اصغر(۱۳۹۱)؛ شناسایی عوامل موثر در شکل‌گیری شهر یادگیرنده در منطقه ۶ شهرداری تهران، مجله علمی و پژوهشی مدیریت شهری، شماره ۳۱، بهار و تابستان ۹۲، تهران.
- ۳- پژواک شهر (۱۳۹۱)، طراحی موفق یک فضای عمومی شهری، نشریه داخلی شهرداری اهواز، شماره ۱۲، دی ۱۳۹۱.
- ۴- حسینی، سیدعلی، قلی‌پور، یاسر (۱۳۹۴)، تحلیل شاخص‌های شهر یادگیرنده اسلامی و ارتباط آن با توسعه پایدار شهر؛ مورد مطالعه: شهر رشت، همایش ملی معماری و شهرسازی ایرانی-اسلامی، ۱۳۹۴.
- ۵- دومین کارگاه آموزشی مفاهیم و نظام‌های جدید در زمینه یادگیری مادام‌العمر (تهران، بهمن ۱۳۹۱).
- ۶- شعاری‌نژاد، علی‌اکبر؛ مبانی روان‌شناختی تربیت، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۶۸، چاپ دوم، ص ۲۲۵.
- ۷- شعبانی، حسن: مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس)، چاپ ۱۹- ۱۳۸۴ - سازمان چاپ و انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۸- کالوینو، ایتالو (۱۳۹۰)؛ شهرهای دانش (رویکردها، تجارب و دیدگاه‌ها)، ترجمه زینب کرکه‌آبادی و ایمان علی‌پور بالف، تهران: آذرخش.
- ۹- کرکه‌آبادی، زینب، علی‌پور، ایمان (۱۳۹۰)؛ شهرهای دانش: رویکردها، تجارب و دیدگاه‌ها، انتشارات آذرخش، تهران.
- ۱۰- لاودن، کنث. سی. و لاودن، جین. پی(۱۳۹۱)؛ سیستم‌های اطلاعات مدیریت، ترجمه: حبیب رودساز، سینا محمدنوبی و امیرحسین بهروز، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- ۱۱- محمدی‌مهر، مژگان، ملکی، حسن، عباس‌پور، عباس، خوشدل، علیرضا (۱۳۹۰)، نقش آموزش عالی در یادگیری مادام‌العمر، فصلنامه راهبردی آموزش، دوره ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۰، صص ۹۴-۹۱.
- ۱۲- مرکز اطلاعات علمی و تخصصی مدیریت شهری، ۱۳۹۱، تهران.
- ۱۳- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ شهرستان بناب.
- 14- Available at: [Http://www.longlearn.org.uk](http://www.longlearn.org.uk)

پروپوزیشن گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی